

Evenimentul zilei – 8 decembrie 2010

Stalinismul cultural sub microscop

A apărut la Humanitas, în colecția "Istorie Contemporană", cu sprijinul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, volumul istoricului Cristian Vasile, "Literatura și artele în România comunistă 1948-1953".

L-am întâlnit pentru prima dată pe Cristian Vasile în 1998, în sala de lectură a cadrelor didactice de la Facultatea de Istorie din București. Participam alături de Dinu C. Giurescu, Stephen Fischer Galați, Ioan Scurtu și Adrian Cioroianu la o dezbatere ce își propunea să răspundă la întrebarea "A fost diferit regimul comunist din România?". Aveam să îl reîntâlnesc pe Cristian Vasile peste un an, ca jurnalist cultural, în redacția revistei "22". Ca redactor, responsabil cu rubrica de istorie, m-a însoțit atunci în mai multe locuri, mai ales că pentru mine vara lui 1999 - o intensă vizită în România, la un deceniu de la miraculosul an 1989 - a fost plină de evenimente pe care am fost bucuros să le onorez: lansarea volumului "Fantasmele salvării", desfășurată la Centrul Cultural American, o conferință pe care am susținut-o la Fundația Culturală Română, participarea la manifestările de la Colegiul Noua Europă. Am purtat atunci mai multe conversații cu cel care era doar un tânăr masterand, un istoric în devenire. Însă Cristian Vasile studiasse deja în Arhivele SRI și în Arhivele Naționale și în curând avea să devină cercetător științific la Institutul de Istorie "Nicolae Iorga". Peste ani am folosit expertiza lui în ceea ce privește funcționarea și organizarea sistemului arhivistic.

În mai multe rânduri am fost acuzat că îmi laud prietenii. Răspund de fiecare dată cu detașare și ușor sarcastic: ați vrea să îmi laud dușmanii? Îmi apreciez prietenii mai ales că de cele mai multe ori ei fac parte, ca și mine, dintr-o comunitate epistemică, sunt intelectuali validați prin opera lor, pe care nu numai eu, dar și alți cercetători consacrați, o trec pe lista de recomandări bibliografice în domeniile lor de specializare (în speță: pentru înțelegerea regimului comunist). Pot spune, fără să exagerez prea mult, că am asistat de fapt la geneza acestei cărți. Cu Cristian Vasile am reluat dialogul prin 2004. Se ocupa deja de politicile culturale ale regimului Gheorghiu-Dej. A comentat pe larg în 2005 dialogul meu cu Ion Iliescu transformat în volum ("Marele șoc din finalul unui secol scurt"), fiind printre cei care au înțeles diferența dintre cercetătorul-intervievator și martorul subiectiv al istoriei comuniste care era șeful statului de atunci. Nu era o simplă recenzie, era și un portret pe care îl făcea lui Ion Iliescu, ca un istoric care cunoaște în profunzime evoluțiile cultural-ideologice din timpurile comunismului și demontează în mod profesionist afirmațiile autojustificatoare ale fostului președinte.

Lucrarea de față continuă, de fapt, demersul care se regăsește și în "Perfectul acrobat. Leonte Răutu, măștile răului", cartea la care am lucrat amândoi. Nu sunt deloc străin de unele tribulații din artele plastice autohtone. Am crescut cu multe statui și monumente ale realismului socialist. Geografia zonei de nord a Capitalei, care îmi este familiară, includea și atelierele din perimetrul străzii Pangrați, unde au lucrat artiștii epocii comuniste. Când eram copil, priveam cum se înalță - nu departe de strada mea - statuia lui Iosif Vissarionovici Stalin de la intrarea în Parcul Herăstrău, din zona (acum) Pieței Charles de Gaulle (fostă Aviatorilor, fostă I. V. Stalin),

statuie lucrată de sculptorul Dumitru Demu, cel care avea să părăsească "paradisul" comunist instaurat de Generalissimul pe care îl turnase în bronz. La Caracas, în 1982, în biblioteca mătușii mele - Sofia Imber, cunoscută în domeniul criticii de artă -, am citit memoriile lui Demu, emigrat în Venezuela, în care povestea despre instrucțiunile primite din partea lui Iosif Chișinevschi privind "surâsul lui Stalin". În anii 1970, tatăl meu a lucrat ca redactor la Editura Meridiane, care tipărea cu predilecție lucrări de istorie și critică de artă. Eu însumi urma să fiu bursier al Muzeului de Artă Contemporană din Caracas (Venezuela), unde am scris un eseu pentru catalogul expoziției Jesus Soto. Cred că în acest volum Cristian Vasile a reușit să redea într-un mod onest și verosimil complexitatea evoluțiilor din artele plastice românești în anii stalinismului integral. Pentru potențații comuniști, arta și cultura, în genere, erau domenii de maxim interes. Marxismul s-a vrut o nouă antropologie, un efort de reclădire a condiției umane, ceea ce făcea din spațiul valorilor estetice unul al unei lupte acerbe pentru monopolul exercitat de ceea ce Czeslaw Milosz a numit "Noua Credință".

<http://www.evz.ro/detalii/stiri/senatul-evz-stalinismul-cultural-sub-microscop-914963.html>